

Opac, veřejně přístupné katalogy (discovery systémy)

Klíčová slova	centrální index, vyhledávání
Synonyma	sjednocené vyhledávání, new generation OPAC
Nadřazené pojmy	knihovní katalog
Podřazené pojmy	sklizení dat

Vztah discovery systém x OPAC

OPAC (online public access catalog) je jedním ze základních modulů knihovnického automatizovaného systému. Původně sloužil k vyhledávání klasických knihovních dokumentů. Tak jak knihovny začaly nakupovat stále více elektronických dokumentů, přestávaly být jeho funkcionality dostačující. Začaly tak vznikat OPACy nové (další) generace s rozšířenými funkcemi. Zde můžeme narazit na terminologické problémy. U některých autorů splývají termíny OPAC nové generace a discovery systém v jedno.^[1] Jiní naopak mezi těmito dvěma termíny důsledně rozlišují.^{[2][3]}

Zaměříme-li se na to, jaké jsou zásadní vlastnosti OPACů nové generace, zjistíme, že se velmi překrývají s vlastnostmi discovery systémů (viz níže).

OPAC nové generace má mít následující vlastnosti:

- vyhledávání z jednoho místa napříč všemi zdroji, které má knihovna k dispozici,
- moderní uživatelské rozhraní,
- obohacený obsah,
- fasetové vyhledávání,
- jednoduché vyhledávání v jednom boxu a možnost rozšířeného vyhledávání,
- vysoká relevance vyhledaných výsledků,
- funkce „měli jste na mysli?“,
- doporučování podobných zdrojů,
- uživatelé mohou zdroje hodnotit, komentovat etc.,
- RSS feed,
- integrace se sociálními sítěmi,
- persistentní odkazy.^[4]

Discovery systémy

Discovery systémy^[5]

"A preharvested central index coupled with a richly featured discovery layer that provides a single search across a library's local, open access, and subscription collections".^[6]

Zjednodušeně by se dalo říci, že pomocí discovery systému (DS) prohledávám z jednoho místa jeden index, který obsahuje data z obrovského množství zdrojů.

Komponenty discovery systémů

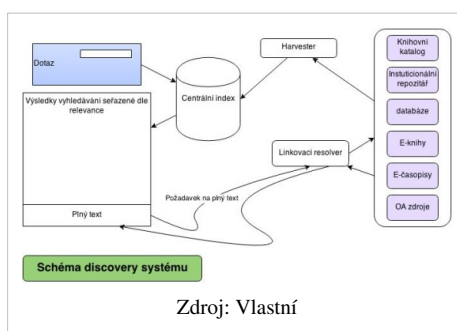
DS se skládají ze dvou zásadních komponentů – prvním je **obsah**, druhý tvoří **technologie**, které uživateli poskytnou relevantní informace z dostupného obsahu.

Obsah

- DS by měl indexovat v ideálním případě veškerý obsah, který má daná instituce k dispozici, a to jak lokálně, tak vzdáleně. U lokálních zdrojů se může jednat o záznamy z knihovního katalogu, institucionální repozitáře a podobně. Vzdálený obsah pak tvoří zakoupené či licencované zdroje knihovny (el. časopisy, databáze, e-knihy etc.) a také volně dostupné zdroje jako jsou OA časopisy, OA archivy, Manuscriptorium, aj.

Technologie

- **Harvester** – sklízí obsah od poskytovatelů dat (nakladatelé, knihovna, agregátoři, OA archivy, etc.) a přenáší ho směrem k centrálnímu indexu. Sklizeň může probíhat přes OAI-PMH či FTP.
- **Mapování metadat** – probíhá před uložením metadat do centrálního indexu. Poskytovatelé obsahu využívají nejrůznější metadatová schémata, je proto nutné je převést do jednotné, normalizované podoby.
- **Centrální index** – normalizovaná a deduplikovaná metadata jsou agregována v centrálním indexu (cloudu). Centrální index (často označován jako velký index) tvoří srdce každého DS a je tou nejdůležitější komponentou - všechny ostatní technologie/komponenty se mohou vyskytovat i u jiných řešení, např. u metavyhledávačů.
- **Algoritmus výpočtu relevance** – zajišťuje, aby uživatel dostal jako výsledek svého dotazu ty nejrelevantnější výsledky. To je u DS velmi zásadní, protože dotaz se vyhodnocuje nad jednotným indexem, který obsahuje desítky milionů záznamů. Tj. na dotaz většinou dostaneme tisíce „hitů“, přičemž ty se musí seřadit dle relevance.
- **Linkovací resolver** – využívá se k propojení záznamu dokumentu a jeho plného textu. Komunikace probíhá v rámci Open URL.
- **Interface** – slouží k vyhledávání v indexu a k následné práci s výsledky; v závislosti na poskytovateli DS obsahuje i nejrůznější pokročilé funkce.^[7]

Výhody a nevýhody DS

Výhody

- **rychlost** – protože prohledáváme jeden index a ne mnoho, dostaneme výsledky prakticky okamžitě. Rozdíl je zřejmý v porovnání s metavyhledávači, u kterých můžeme čekat na výsledky i několik desítek sekund.
- **jednoduchost** – uživatelé využívají standardně jeden box pro zadání dotazu. Nemusí se také učit pracovat se systémem, DS jsou velmi intuitivní.
- **vysoká relevance** – prohledáváme jeden index se standardizovanými daty.
- **další práce s výsledky** – např. upřesňování dotazu dle faset.

Nevýhody

- **(ne)aktuálnost dat** – data od poskytovatelů se sklízí v dohodnuté frekvenci např. jednou denně či týdně, uživatel se tak nemusí zobrazovat nejaktuálnější záznamy. V tomto bodě vedou metavyhledávače, které pracují vždy s aktuálními záznamy.

Poskytovatelé DS

Existuje mnoho poskytovatelů DS^[8], ale čtyři hlavní dominují ve světovém měřítku a budují si své vlastní centrální indexy. Jedná se Ebsco Discovery Services (EDS), WorldCat Local od OCLC, Primo od Ex Libris a Summon od Serial Solutions, který byl dostupný jako první DS už v roce 2009^[9]. Zároveň je důležité upozornit, že DS se vždy skládá z obsahu (centrální index) a z nadstavby (technologie). Pokud má tedy nějaká knihovna zájem o DS, nemusí volit celé řešení od jednoho poskytovatele. AV ČR tak např. využívá centrální index EDS a nadstavbu Vufind.

Výběr DS

Výběr DS^[10]

Obecně lze říci, že různé DS^[11] jsou si více podobné, než aby se nějak zásadně lišily. Důležitou roli při výběru pak mohou hrát např. zkušenosti s určitým DS získané v rámci zkušebního přístupu. Přesto je možno definovat určité oblasti, podle kterých lze vybrat určitý DS.

- **Obsah** - v ideálním případě se má obsah centrálního indexu překrývat s obsahem, který má knihovna k dispozici. Další významnou roli hraje kvalita dat v indexu, frekvence sklizení obsahu, snadnost zařazení vlastního obsahu aj.
- **Vyhledávání** - musí být jednoduché a zároveň musí poskytovat relevantní výsledky. DS musí rovněž umožňovat relevanci přizpůsobovat potřebám knihovny, personalizovat výsledky dle role konkrétního uživatele aj.
- **Kompatibilita** - DS musí být kompatibilní s existujícím softwarem (sfx, proxy aj.) i s datovými formáty, které knihovna využívá. Důležitá je také snadná implementace DS.

Odkazy

Reference

- [1] YANG, Sharon Q. a Kurt WAGNER, 2010 Evaluating and comparing discovery tools: how close are we towards next generation catalog?. *Library Hi Tech* [online], vol. 28, issue 4, s. 690-709 [cit. 2014-05-29]. DOI: 10.1108/07378831011096312. Dostupné z: <http://www.emeraldinsight.com/10.1108/07378831011096312>, s. 691
- [2] BAIR, Sheila, George BOSTON a Scott GARRISON. *Taming Lightning in More Than One Bottle: Implementing a Local Next-Generation Catalog Versus a Hosted Web-Scale Discovery Service* [online]. Philadelphia: ACRL, 2011 [cit. 2014-05-29]. Dostupné z: http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org/acrl/files/content/conferences/confsandpreconfs/national/2011/papers/taming_lightning.pdf, s. 449
- [3] K terminologické diskuzi viz též CAPLAN, Priscilla, 2012. On discovery tools, OPACs and the motion of library language. *Library Hi Tech* [online], vol. 30, issue 1, s. 108-115 [cit. 2014-05-28]. DOI: 10.1108/07378831211213247. Dostupné z: <http://www.emeraldinsight.com/10.1108/07378831211213247/>
- [4] YANG, Sharon Q. a Melissa A. HOFMANN, 2011. Next generation or current generation?: A study of the OPACs of 260 academic libraries in the USA and Canada. *Library Hi Tech* [online], vol. 29, issue 2, s. 266-300 [cit. 2014-05-28]. DOI: 10.1108/07378831111138170. Dostupné z: <http://www.emeraldinsight.com/10.1108/07378831111138170>, s. 269-271
- [5] V angličtině označovány jako web scale discovery systems.
- [6] HOEPPNER, Athena, 2012. The Ins and Outs of Evaluating Web-Scale Discovery Services. *Computers in libraries* [online], vol. 32, issue 3 [cit. 2014-05-28]. Dostupné z: <http://www.infotoday.com/cilmag/apr12/Hoeppner-Web-Scale-Discovery-Services.shtml>
- [7] Cloud Web Scale Discovery services Landscape: An overview, 2013 In: NARAYANAN, Nikesh a Ramina MUKUNDAN. *SlideShare* [online]. [cit. 2014-05-29]. Dostupné z: <http://www.slideshare.net/nikeshn/cloud-web-scale-discovery-services-landscape-an-overview-26670693>
- [8] Seznam dalších poskytovatelů dostupný např. z <http://www.librarytechnology.org/discovery.pl>
- [9] První instalace DS v Česku proběhla na Univerzitě Pardubice v říjnu 2012, přičemž byl zvolen DS Primo.
- [10] K problematice výběru DS viz též VOJNAR, Martin, 2012. Jak si vybrat vhodný discovery systém. *Ikaros* [online], roč. 16, č. 12 [cit. 2014-05-28]. Dostupné z: <http://www.ikaros.cz/jak-si-vybrat-vhodny-discovery-system>
- [11] Zejm. EDS, WorldCat Local, Primo a Summon.

Použitá literatura

- BAIR, Sheila, George BOSTON a Scott GARRISON. *Taming Lightning in More Than One Bottle: Implementing a Local Next-Generation Catalog Versus a Hosted Web-Scale Discovery Service* [online]. Philadelphia: ACRL, 2011[cit. 2014-05-29]. Dostupné z: http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/conferences/confsandpreconfs/national/2011/papers/taming_lightning.pdf
- Cloud Web Scale Discovery services Landscape: An overview, 2013 In: NARAYANAN, Nikesh a Ramina MUKUNDAN. *SlideShare* [online]. [cit. 2014-05-29]. Dostupné z: <http://www.slideshare.net/nikeshn/cloud-web-scale-discovery-services-landscape-an-overview-26670693>
- HOEPPNER, Athena, 2012. The Ins and Outs of Evaluating Web-Scale Discovery Services. *Computers in libraries* [online], vol. 32, issue 3 [cit. 2014-05-28]. Dostupné z: <http://www.infoday.com/cilmag/apr12/Hoeppner-Web-Scale-Discovery-Services.shtml>
- YANG, Sharon Q. a Melissa A. HOFMANN, 2011. Next generation or current generation?: A study of the OPACs of 260 academic libraries in the USA and Canada. *Library Hi Tech* [online], vol. 29, issue 2, s. 266-300 [cit. 2014-05-28]. DOI: 10.1108/07378831111138170. Dostupné z: <http://www.emeraldinsight.com/10.1108/07378831111138170>
- YANG, Sharon Q. a Kurt WAGNER, 2010 Evaluating and comparing discovery tools: how close are we towards next generation catalog?. *Library Hi Tech* [online], vol. 28, issue 4, s. 690-709 [cit. 2014-05-29]. DOI: 10.1108/07378831011096312. Dostupné z: <http://www.emeraldinsight.com/10.1108/07378831011096312>

Externí odkazy

- Flipboard kanál s tematikou DS (<https://flipboard.com/section/web-scale-discovery-&-search--bDyWzP>)
- Rozcestník k mnoha článkům s tematikou DS (<https://sites.google.com/site/urd2comparison/articles-on-discovery>)
- Video vysvětlující fungování DS Primo (<https://www.youtube.com/watch?v=fDc6kJo6SX8>)

Související články

- OPAC
- Vyhledávače, vyhledávací nástroje

Klíčová slova

knihovní katalog, discovery systémy, vyhledávání informací

Zdroje článků a přispěvatelé

Opac, veřejně přístupné katalogy (discovery systémy) *Zdroj:* <http://wikisofia.cz/index.php?oldid=17858> *Přispěvatelé:* Jaroslav Pleskot (jaroslavpleskot@gmail.com), Nikola.Frollova, Ondrej.Novak, Tereza.Hrychová

Zdroje obrázků, licence a přispěvatelé

Soubor:Schema DS.jpg *Zdroj:* http://wikisofia.cz/index.php?title=Soubor:Schema_DS.jpg *Licence:* není známo *Přispěvatelé:* Jaroslav Pleskot (jaroslavpleskot@gmail.com)